

Door: Gijs van Lennep

Inleiding

Als Stichtse Vrije School hebben we een aantal jaren geleden, na een eerste kennismaking via een zomerproject met een groep leerlingen, besloten om een uitwisselingsproject met de “groene school” *Hakfar Hayarok* bij Tel Aviv in Israël te starten. Een groep leerlingen van *Hakfar Hayarok* komt een week hier op bezoek en een groep 11^e klas-leerlingen van ons gaat een week naar Israël. De leerlingen verblijven zo veel mogelijk bij gastgezinnen (de gezinnen van hun uitwisselingspartner);

Doel van het project

De uitwisseling is een vervolg op de uitwisselingsprojecten die we eerder gehad hebben met scholen Spanje en Italië. Het overkoepelende doel van deze internationalisering, is het kennismaken met andere culturen door intensieve contacten met leeftijdsgenoten en anderen in de context van de andere cultuur en in relatie tot onze eigen cultuur. Verschillende thema’s kunnen daarbij een accent krijgen.

Dilemma

Al voor de start van het project klonken er kritische geluiden met betrekking tot de keuze van de uitwisselingspartner. De situatie met betrekking tot het Israëlisch-Palestijnse conflict beleefde op dat moment een gevoelig dieptepunt naar aanleiding van het enteren van een Turks schip met hulpgoederen voor de Gazastrook, door Israëlische mariniers. In de toenmalige Beleidsgroep is stevig gediscussieerd over de politieke en morele aspecten van een keuze voor een Israëlische school als uitwisselingspartner. Die kritische kanttekeningen zijn in wisselende sterkte (ook afhankelijk van individuele betrokkenheid en visie en de ontwikkelingen in Israël) blijven bestaan, ondanks de overwegend positieve ervaringen met het project.

Naar aanleiding van de Gazastrookoorlog in de zomer van 2014 is de discussie over de wenselijkheid van een uitwisseling met *Hakfar Hayarok* weer actueel geworden. De veiligheid van leerlingen en begeleiders speelde daarbij een rol, maar nadrukkelijk ook de handelswijze van het Israëlische leger ten opzichte van de Palestijnse bevolking. Van diverse kanten kwam de vraag op of we dit project wel zouden moeten voortzetten. Welk signaal geef je af als je hier mee doorgaat terwijl de staat Israël veelvuldig negatief in het nieuws komt; geef je daarmee niet een impliciete goedkeuring van wat daar gebeurt? Daarnaast klonk natuurlijk ook de vrees dat het ook wel eens daadwerkelijk mis zou kunnen gaan tijdens een bezoek aldaar.

Daar tegenover worden de (over het algemeen zeer) positieve ervaringen van de leerlingen tijdens de uitwisseling genoemd, de unieke gelegenheid om een dergelijke wereldproblematiek van nabij mee te maken en daarover van gedachten te kunnen wisselen met direct betrokkenen en de relatieve veiligheid van het gebied waar de uitwisseling plaats vindt.

Mijn visie

Mijn persoonlijke visie op deze kwestie, is aan de ene kant gevormd door mijn persoonlijke visie op internationale betrekkingen, de omgang met conflicten en andere zienswijzen en aan de andere kant door gesprekken met leerlingen en begeleiders die aan de uitwisseling hebben deelgenomen en mijn eigen ervaringen met een bezoek aan Israël in het kader van dit project. Daarnaast zijn voor mij als

rector de positie van de school in de maatschappelijke context en de veiligheid van leerlingen en collega's van belang. Als leraar maatschappijleer en geschiedenis heb ik daarbij ook een vakgerelateerde visie. Deze drie invalshoeken staan niet los van elkaar en ik bespreek ze ook niet apart van elkaar. In de combinatie is het wel "mijn visie" en niet de visie van alle medewerkers van de school. In het Beleidsforum van april 2015 is wel besloten tot het advies om het staande beleid met betrekking tot deze uitwisseling voorlopig te continueren.

De ervaringen met het project geven aan, dat er in de uitwisseling met *Hakfar Hayarok* een uitzonderlijke gelegenheid is ontstaan om als leerling in direct contact te komen met een van de meest prangende wereldvraagstukken van dit moment, met een brede maatschappelijke en historische context. De leerlingen ervaren de stringente veiligheidsmaatregelen en de continue staat van paraatheid in een conflictgebied aan den lijve en er is zeer regelmatig sprake van een intensieve inhoudelijke uiteenzetting met de Israëliische partners over de Palestijns-Israëliische kwestie.

Deze uiteenzetting is dikwijls heftig en confronterend. Onze leerlingen kennen uit de media en de lessen een ander beeld dan de Israëliische leerlingen. Zij ervaren bij veel Israëli's ook een grens met betrekking tot begrip en nuance. Diep gewortelde onzekerheden met betrekking tot lijfsbehoud en bestaansrecht zijn thema's die onze leerlingen niet als vanzelfsprekend tegenkomen. Zij worden direct geconfronteerd met naast elkaar bestaande waarheden die niet overbrugbaar lijken. Tegelijkertijd blijkt het ook om "gewone" mensen te gaan. De klik met de Israëliische leerlingen is meestal erg goed en vanzelfsprekend, ondanks de cultuurverschillen. Er is dus toch ook wel degelijk op allerlei vlakken een dieper gaande en duurzame verhouding mogelijke. Dit was niet het geval bij de uitwisselingen met Spaanse en Italiaanse scholen.

Identificatie met de Palestijnse slachtoffers in het conflict is door de beschrijvingen, foto's en reportages min of meer vanzelfsprekend geworden in de laatste jaren. De publieke opinie in Nederland -en in toenemende mate ook die van de meeste politieke partijen- is steeds kritischer geworden met betrekking tot het Israëliische beleid. Het voornamelijk pro-Israëliische zwart-wit beeld dat we in Nederland in de afgelopen decennia overwegend hadden lijkt nu op zijn minst te zijn geneutraliseerd. Het wordt steeds lastiger om je nog in de standpunten en achtergronden van Israëli's te verplaatsen. Dat wordt je door de uitingen en maatregelen van huidige Israëliische regering ook niet gemakkelijk gemaakt.

Onze uitwisselingspartners behoren tot de progressieve, "linkse" minderheid van de Israëliische bevolking. De school neemt leerlingen op uit allerlei (sub)culturen, inclusief Arabische leerlingen. Dat is niet gebruikelijk in Israël. Daarnaast is de school dit schooljaar gestart met een internationale afdeling. Het doel hierbij is nadrukkelijk het opnemen van een minimumpercentage leerlingen uit het bezette Palestijnse gebied, naast Israëliische en Arabische leerlingen en leerlingen van buiten het Midden-Oosten. Dat lijkt ook te lukken. Het toelaten (bewust uitnodigen) van Palestijnen is uniek in Israël. Regeringsleden dreigen op dit moment zelfs met maatregelen die tot een apartheid-achtige staatsinrichting zouden moeten leiden. De houding van *Hakfar Hayarok* is een duidelijk signaal hiertegen, dat vanwege de bekendheid en status van deze school ook niet zomaar weggeveegd kan worden.

Binnen onze uitwisseling met deze school staat de thematiek van de omgang met en de positie van minderheden centraal. Dat levert ook voor de Israëliische leerlingen zeer leerzame ontmoetingen op. Onze jaarlijkse gemeenschappelijke excursie naar de Turkse moskee is voor veruit de meesten van hen een eerste kennismaking met een moskee. In eigen land verbiedt de onderwijswetgeving dergelijke “onveilige” activiteiten vanuit school en hier leidt die ontmoeting steevast tot veel geïnteresseerde vragen en een soms ontroerende interactie tussen onze gasten en Turkse jongeren. Vanuit onze school een voor de deelnemende leerlingen direct beleefbare bijdrage aan een toenadering tussen potentieel “vijandige” cultuurgroepen.

Een (economische) boycot van een staat kan politiek gezien te billijken zijn, als mensenrechten geschonden worden. Het is in mijn opinie niet verstandig of gewenst om willekeurig individuen uit te sluiten vanwege de acties van hun regering. Het lijkt me ook vanuit onze pedagogische visie van belang om altijd in gesprek te blijven, ook -of juist- als je standpunten of handelwijzen niet begrijpt. In het geval van onze uitwisselingspartner betreft het nadrukkelijk kritische burgers die actief tegen een ongewenst politiek beleid ingaan. Deze collega's en leerlingen “straffen” met uitsluiting acht ik moreel niet verantwoord.

Met het uitsluiten van Israël om politieke gronden, wordt de kring van mogelijke partnerscholen wel beperkt tot culturen die op de onze lijken. Ook over de Turkse en Hongaarse politieke situaties van dit moment valt het nodige te zeggen en ook daar is juist het contact met andersdenkenden van essentieel belang.

Er zijn wel andere redenen te bedenken om nu of op termijn voor een andere uitwisselingspartner te kiezen: afstand, eventueel gevaar, gewenste afwisseling of andere inhoud etc. Een discussie over een verandering van de uitwisseling zal dan m.i. ook daar over moeten gaan, zonder politieke bijbedoelingen.

Wat ongeacht de uitkomst van een dergelijke discussie in ieder geval van belang is, is een heldere en wellicht ook breed uitgevente communicatie over onze motieven voor een partnerkeuze en de achtergronden van de uitwisselingsprogramma's. Dat geldt overigens voor meer van onze activiteiten en werkwijzen.

Gijs van Lennep
april 2015